

ZÁKLADY SOCIOLOGIE

Konformita a deviácia

Sociológia rodiny

Sociálna kontrola

- ▣ Všetky mechanizmy, ktoré majú zaisťovať „řád“ a stabilitu v spoločnosti, regulovať dianie v nej v dobe stability, ale aj v dobe premien, základná podmienka existencie každej spoločnosti
- ▣ Cieľom je nájsť určitú optimálnu úroveň
- ▣ Tradičný pohľad: jednostranný – ako spoločnosť kontroluje svojich členov

X

- ▣ Aké možnosti majú samotní členovia brániť sa tlaku spoločnosti

Mechanizmy sociálnej kontroly

- ▣ Podľa R. E. Parka:
 - Elementárne systémy tabu, morálky a tradičných zvykov a obyčajov (incest, rôzne typy rituálov)
 - Verejná mienka schvaľujúca/odsudzujúca určitý typ správania (ohovárание, výsmech, presviedčanie, potupa, pochvala, ostrakizmus a exklúzia)
 - Inštitúcie náboženstva, politiky a práva, ktoré predpisujú určitý typ správania a trestajú odkláňanie sa od neho

+

- ▣ konformizmus predpisovaný médiami a systematický dohľad štátu
- ▣ *Ktorý typ kontroly pociťujete na sebe najviac?*

Premena kontroly v čase

Prevzaté z: <http://www.chrismadden.co.uk/images/cartoons/surveillance-social-control-through-ages-cjmadden.jpg>

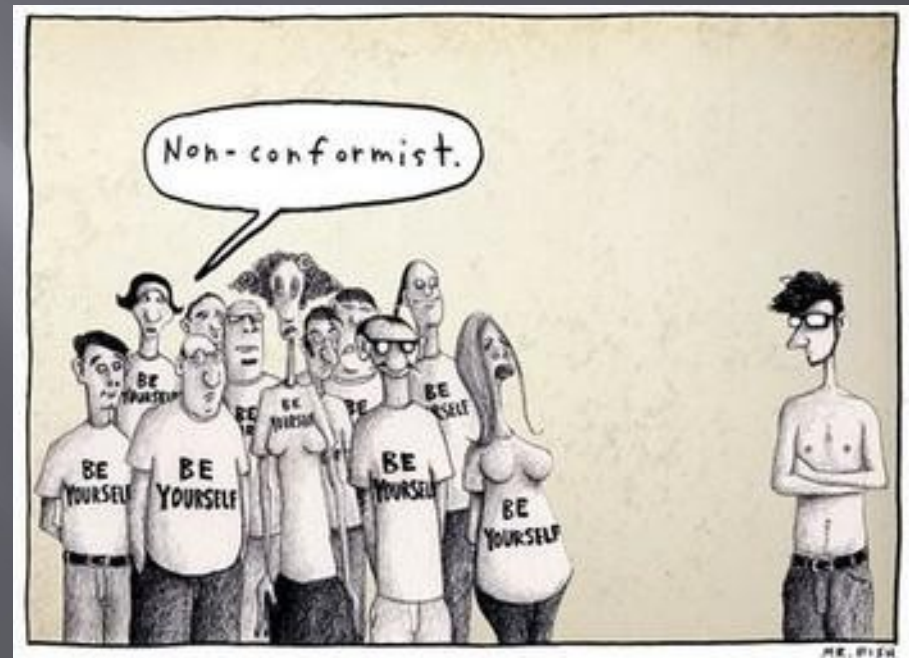

If this message is present, or any other indicator that this image is being

Konformita

- ▣ Všetko, čo je v danom spoločenstve považované za „normálne“, podporené platnými normami
- ▣ Smerovanie k rovnakému správaniu, výzoru a postojom, aké v danom spoločenstve prevládajú, snaha nevyčnievať, ale zodpovedať očakávaniam, zvykom a ideálom
- ▣ Tlak ku konsenzu – mienka väčšiny, Bergerov príklad s kanibalmi

Podmienky podporujúce vznik a udržanie konformity v rámci skupiny

Conditions that strengthen conformity

We are made to feel incompetent or insecure.

The group has at least three people (further increases in the group size yield smaller increases in conformity—Tanford & Penrod, 1984).

The group is unanimous (the support of a single fellow dissident greatly increases our social courage).

We rate the status and attractiveness of the group as high.

We have made no prior commitment to any response.

Our behavior will be observed by the others in the group.

We have been socialized by a culture that strongly encourages respect for social standards.

Sociálna deviácia

- ▣ „Jednání, které není konformní vůči některé normě či soustavě norem, kterou velké množství osob v dané komunitě nebo společnosti akceptuje.“ (Giddens, 1999: 185)
- ▣ Každý z nás občas poruší nějakú všeobecne uznávanú normu (formálnu alebo neformálnu)
- *príklady? Sú za porušenie týchto noriem aj nejaké sankcie?*
- ▣ Deviácia aj konformita sú vždy kontextuálne špecifické

Teórie vzniku deviácií

- ▣ Biologické (kriminálne typy, odlišné tvary lebky, fyziognómia tela - nepresvedčivé, ale nie vylúčiteľné)
- ▣ Psychologické (psychopatické osobnosti – problémovosť kauzality typu osobnosti a kriminálneho správania)
- ▣ Sociologické (o tom, čo je prečinom proti norme rozhodujú vždy spoločenské inštitúcie, takže majú najväčší potenciál vysvetliť vznik deviácií)

Sociologické teórie vzniku deviácií I

- ▣ **Diferenciálna asociácia** (Sutherland): určité typy prostredia povzbudzujú ku kriminálnemu chovaniu a iné nie – združovanie nositeľov kriminálnych noriem (napĺňanie rovnakých potrieb a hodnôt)
- ▣ **Anómia** ako príčina deviácií – prechodné obdobie bez noriem, vzniká tam, kde chýbajú jasné normy správania v určitej oblasti spoločenského života (Durkheim)
- ▣ Individuálne adaptácie na konflikt medzi hodnotami v spoločnosti a prostriedkami ich dosahovania: konformita, inovácia, ritualizmus, únik a rebélia (Merton)

Sociologické teórie vzniku deviácií II

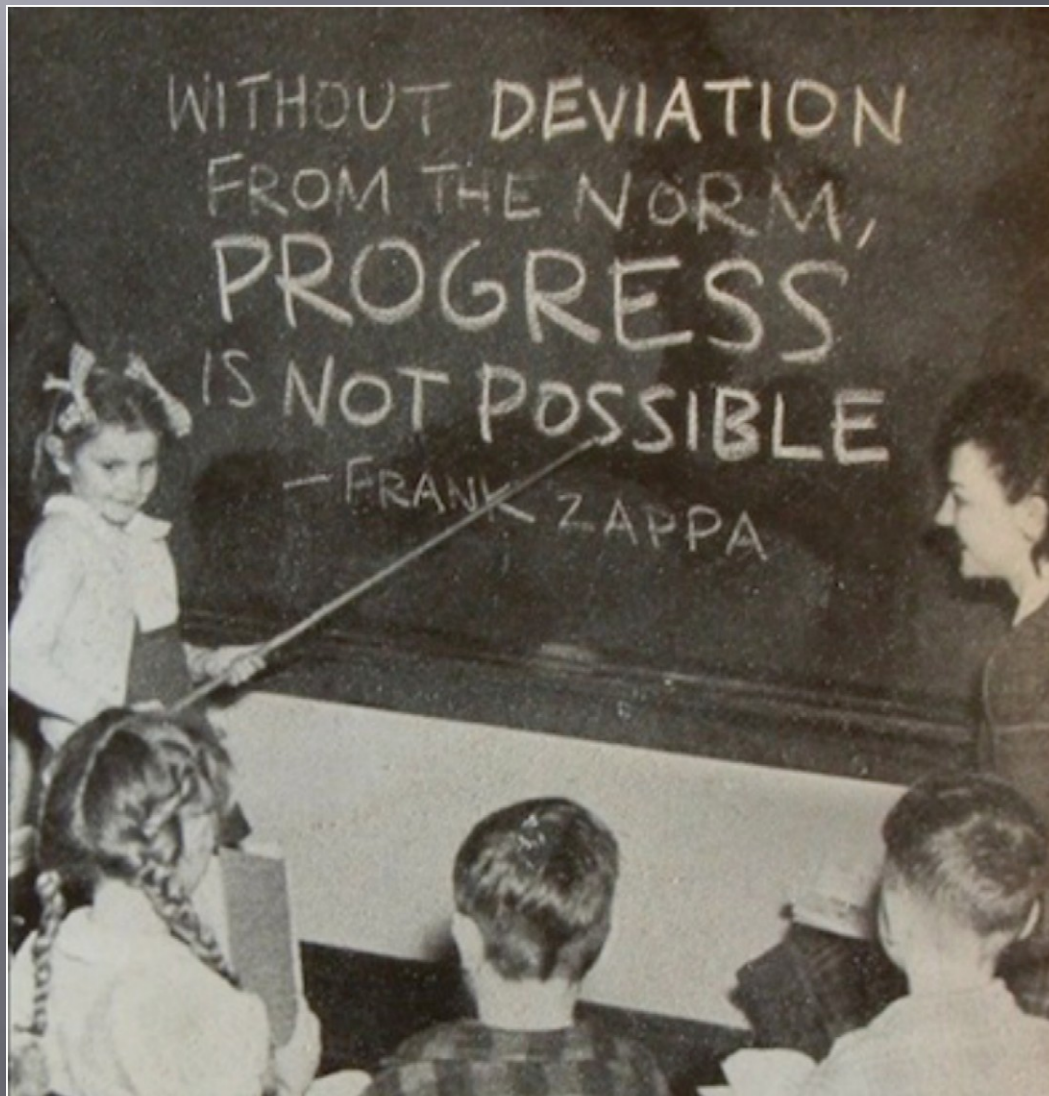
- ▣ **Spojenie anómie a asociácie:** kriminálne jednanie vzniká v komunitách, kde majú ich členovia malú šancu dosiahnuť úspech bežnými cestami
- ▣ **Etiketizačná teória –labelling (Lennert):** deviácia ako proces interakcie medzi deviantnou a nedevariantnou časťou populácie – primárna a sekundárna deviácia
- ▣ **Zločin ako racionálna voľba:** situačné rozhodovanie o tom, či spáchať alebo nespáchať zločin, zvažovanie rizika

Ženy, muži a zločin

- ▣ Nepomer vo väzniciach, iná povaha trestných činov, pokus so stratenými peniazmi
- ▣ Ženy ako obeť: sexuálne obťažovanie, domáce násilie, znásilnenie (spojenie sexuality s pocitmi moci a nadradenosti)
- ▣ Domáce násilie: „jakékoliv jednání, které má za cíl uplatnění moci nebo kontroly nad dospělou osobou, k níž je pachatel v intimním vztahu, způsobující na straně oběti tíseň nebo újmu. přičemž intimním vztahem se rozumí vztah rodinný, partnerský či obdobný.“ (Huňková 2004: 102)
- ▣ Muži ako obeť – predovšetkým vo väzenských zariadeniach

Zamyslime sa nad tým, čo je normálne v českej spoločnosti, aké k tomu existujú alternatívy a dokážeme nájsť príčiny týchto deviácií?

Riešme v skupinkách vybrané problémy – nekonformne.

Rodina - základ spoločnosti

- ▣ „Strukturovaný celek, jehož smyslem, účelem a náplní je utvářet relativně bezpečný, stabilní prostor a prostředí pro sdílení, reprodukci a produkci života lidí“ (Plaňava 1994)
- ▣ Ideál - monogamická, neolokálna, dvojgeneračná rodina; prechádza množstvom veľmi významných zmien
- ▣ Funkcie: biologicko-reprodukčná, sociálnoekonomická, ochranná, socializačná, rekreačná a emocionálna
- ▣ *Je rodina miestom pre autenticitu alebo priestorom pre boj a nerovnosti?*

Znaky súčasnej rodiny

- ▣ Demokratizácia v rámci rodiny
- ▣ Dvoj kariérový model
- ▣ Vysoká rozvodovosť a dezintegrácia rodín
- ▣ Zmenšovanie a izolácia rodín
- ▣ Časová zaťaženosť rodičov (ale aj detí)
- ▣ Diferencovanosť rodín podľa socioekonomickej úrovne
- ▣ *Čaká nás koniec rodiny? (alternatívne modely starostlivosti o deti)*

Premena rodiny v čase (Možný 2006: 23)

	Tradičná	Moderná	Postmoderná
Štruktúra	Široká, viacgeneračná	Nukleárna, manželská	Variabilná, individualizovaná
Základný kapitál	ekonomický	Ekonomický, sociálny, kultúrny	Sociálny, KULTÚRNY
Legitimizácia	Sex, deti	deti	nelegitimizuje
Role	Komplementárne, hierarchizované	Segregované, komplementárne	individualizované
Funkcia	univerzálna	Opatrovateľská, statuso-tvorná, citová	CITOVÁ
Autorita	otec	Otec, matka – funkčne segregované	Individualizovaná slabá
Reprezentácia diskurzu	Náboženský, cirkevný	občiansky	masmediálny
Medzigeneračný prenos	Patrilineárny, autoritatívny	Demokratický, zmiešaný	slabý